

Мовчан Анатолій Васильович,
професор кафедри оперативно-
розшукової діяльності Львівського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

З моменту проголошення незалежності України корупція розглядається як пряма загроза національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави. Негативні наслідки корупції полягають у тому, що вона розмиває такі важливі конституційні засади, як принципи соціальної справедливості та рівності всіх перед законом, підриває довіру людей до влади, дискредитує ринкові механізми розвитку конкуренції та запобігання монополізму в економіці, сприяє лобюванню законодавчих і нормативних актів, масштабним зловживанням і злочинності.

Основною метою антикорупційної реформи є суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції.

Водночас залишаються невирішеними низка проблем, пов'язаних зі створенням і функціонуванням антикорупційних органів, декларуванням майнового стану державних службовців, запобіганням та врегулюванням конфліктів інтересів, перевірки доброчесності службовців тощо.

У Законі України «Про запобігання корупції» корупція визначається як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

За офіційними статистичними даними МВС України, правоохоронними органами за 9 місяців 2018 року складено і направлено до суду 7899 протоколів про адміністративне корупційне правопорушення. За результатами судового розгляду протоколів до адміністративної відповідальності притягнуто 3392 особи, закрито 2511 адміністративних справ, у т.ч. 1079 – за відсутністю події і складу

правопорушення. Із числа притягнутих до адміністративної відповідальності за скоєння корупційного правопорушення із займаної посади звільнено лише 24 особи.

За цей же період викрито 3155 корупційних кримінальних правопорушень. За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом 3126 кримінальних провадження про корупційні діяння стосовно 2142 осіб. За вчинення корупційних правопорушень засуджено 612 осіб [2].

Одне з центральних місць у загальнодержавному механізмі протидії корупції посідають правоохоронні органи. Зважаючи на те, що корупція глибоко проникла в державний апарат та правоохоронні органи, держава створює відповідні центральні органи зі спеціальним статусом та правоохоронні органи з протидії корупції.

Як свідчить зарубіжний досвід, найбільших досягнень у реалізації антикорупційного законодавства вдалося отримати в тих країнах, де були створені незалежні спеціалізовані органи боротьби з корупцією.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції визначено: органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

Однак діяльність цих органів стикається з низкою проблем, пов'язаних з відсутністю якісної законодавчої бази, не розроблені системні підходи стосовно діяльності суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії з громадянським суспільством у цій сфері, відсутнє концептуальне бачення організаційно-правового забезпечення протидії корупції.

Показові затримання прокурорів, суддів, чиновників так і не переросли в реальні судові вироки, зокрема, безрезультатними для суспільства залишилися затримання високопосадовців на засіданні Кабінету Міністрів України, операція щодо так званих «екс-податківців» із негайним їх доставленням вертольотами до м. Києва. І таких прикладів, на жаль, чимало.

А оприлюднення декларацій із сотнями тисяч і мільйонами доларів готівки, десятками квартир, будинками, земельними ділянками, елітними автомобілями, іншими цінностями викликало безліч запитань не лише у наших співвітчизників, а і в західних партнерів.

Зауважимо також щодо публічного конфлікту між Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою і Національним антикорупційним бюро України, який дискредитує новостворені антикорупційні органи (і перед громадянами України, і міжнародними партнерами).

Слід зазначити й на неефективність роботи судової системи у розгляді справ, що стосуються корупційних злочинів, про яку твердять «антикорупціонери». Так, за офіційною інформацією НАБУ, станом на 31 жовтня 2018 року, повідомлено про підозру 143 особам, висунуто обвинувачення 276 особам, скеровано до суду 166 обвинувальних актів. Водночас винесено вирок лише у 23 провадженнях (деякі справи чекають своєї черги до року-півтора) [3].

Крім того, затягується запуск Спеціалізованого антикорупційного суду та Державного бюро розслідувань, які мають грати важливу роль у запобіганні корупції в Україні.

Реформування системи протидії корупції є одним із визначальних напрямів на шляху до її подолання.

З цією метою пропонується здійснити наступні заходи:

- запровадження багатоцільової системи протидії корупції;
- формування та запуск Спеціалізованого антикорупційного суду;
- запуск Державного бюро розслідувань, яке буде протидіяти корупції в структурах правоохоронних органів;
- удосконалення діяльності Національного агентства із запобігання корупції;
- забезпечення ефективної перевірки е-декларацій високопосадовців та оперативне реагування на виявлені порушення;
- удосконалення діяльності фінансової розвідки (фінмоніторингу);
- посилення вимог до діяльності контрольно-наглядових органів, подальше скорочення кількості необхідних ліцензій, дозволів, патентів;
- розмежування повноважень органів державної влади щодо надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових чи інспекційних функцій;
- остаточна відмова від негрошових форм розрахунків у господарському комплексі України;
- спрощення процедури податкової звітності та сплати податкових і неподаткових платежів;
- забезпечення прозорості процесів приватизації, а також здійснення державних закупівель та проведення тендерів і аукціонів;
- розвиток електронного урядування;
- реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення її професійності;
- залучення населення до створення громадських організацій у протидії корупції;
- формування системи підготовки фахівців з антикорупційної діяльності та проведення антикорупційної освіти в системі підготовки фахівців усіх спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Звіт про стан протидії корупції за 9 місяців 2018 року. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.
3. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua>.

Мотлях Олександр Іванович,

завідувач наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПОЛІГРАФ У ПИТАННІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Наразі поліграф є одним із дієвих засобів запобігання корупції з боку посадовців, які обіймають відповідні посади у державних органах виконавчої влади і, зокрема, у Міністерстві внутрішніх справ України (далі – МВС) та його структурних підрозділах. Як відомо, цей науково-технічний прилад сучасності, залежно від сфери застосування, набув широкого вжитку в наступних напрямках правозастосовної практики:

- при психологічному відборі кандидатів для заміщення вакантних посад (кадрового «скринінгу»);
- спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань;
- виконанні завдань в межах досудового та судового провадження, щодо вчинених кримінальних та інших правопорушень.

Однак, з-поміж названих вище напрямів недостатньої уваги в системі МВС України приділяється спеціальним (внутрішнім) періодичним перевіркам та службовим розслідуванням із застосуванням поліграфа, що наражає на розбалансування кадрів. Більше того, відсутність системного проведення таких перевірок працюючого персоналу може відкрити шлях до розвитку корупції. У чому ж криється проблематика недостатнього приділення уваги проведенню спеціальних (внутрішніх) періодичних поліграфологічних перевірок? Як на нас, відповідь очевидна, але не однозначна, оскільки об'єднує в собі кілька складових. Перша, і ймовірно основоположна складова, – та, що найбільш є дотичною до людського фактору. А саме: керівництво конкретного структурного підрозділу МВС України не завжди вбачає доцільність у системному, періодичному проведенні